

KIRJALLINEN KYSYMYS 652/2010 vp**Suurpetojen aiheuttamien vahinkojen ennalta-
ehkäisy*****Eduskunnan puhemiehelle***

"Varsinais-Suomessa Pöytyän Yläneellä liikkuva susilauma iski parinkymmenen lampaan laumaan aivan pihapiirissä. Yhdeksän lammasta kuoli ja seitsemän haavoittui. Turun Sanomien mukaan asialla oli jälkien perusteella sama kolmen suden lauma, joka iski toiselle Yläneen lammastilalle reilu viikko sitten." "Savukosken Nousulla on liikkeellä useampi karhu, kertoo Lapin Kansa. Karhut ovat vieneet kahtena edellisenä kesänä katraasta 20 lammasta. Nyt on ollut liikkeellä useampi karhu. Karhujen jäljiltä on jo löydetty yli 40 raatoa, kateissa on kolmattakymmentä lammasta." "Vaarallinen karhu liikkui Tampereen Sarankulman ja Multisillan sekä Pirkkalan Toivion alueilla. Puoli seitsemän aikaan sunnuntai-iltana karhu nousi takajaloilleen ja murisi paikalla olleelle ulkoilijalle. Samaan aikaan lähistolta kuului ihmisten huutoa."

EU:n ympäristölainsäädäntö edellyttää, että uhanalaista sutta on suojeltava tiukasti eikä sen tahallinen tappaminen ole sallittua muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Julkisasiamiehen mukaan Suomessa kaadetaan susia perusteettomasti eikä keskitytä ainoastaan vakavaa uhkaa aiheuttaviin yksilöihin.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos arvelee Suomen susikannan olevan noin 220 yksilöä. Määrä on todennäköisesti selvästi suurempi. Suomen susista 60 prosenttia elelee Suomen kaakkoisosissa, Pohjois-Karjalan ja Kainuun alueilla. Erityisesti itärajan tuntumassa susia vaelttaa Venäjän puolelta Suomeen paikoin suuriakin määriä. Eräiden Suomessa vaikuttavien ta-

hojen tavoitteena on ollut susien levittäytyminen tasaisesti koko Suomeen. Läntisessä Suomessa tavattiin 19 laumaa, joissa oli keskimäärin 4 sutta. Pareina liikkuvia susia oli 12. Läntisen Suomen susikanta keskittyi kolmelle alueelle: Varsinais-Suomen ja Satakunnan raja-alueille, Satakunnan koillisosan, Pohjois-Hämeen pohjoisosan ja Keski-Suomen kaakkoisosan muodostamalle alueelle sekä Oulujärven länsi- ja lounaispuolelle.

Vuonna 2005 susia kaadettiin 17, vuonna 2008 13 ja viime vuonna 28. Susien pyynnin tulee tapahtua riistanhoitopiirien myöntämien pyyntilupien nojalla pyyntilupakiintiöiden puitteissa ja säädettynä metsästysaikana. Maa- ja metsätalousministeriö on myöntänyt poikkeuslupia pääasiassa niinä aikoina, jolloin riistanhoitopiireillä ei ole ollut mahdollisuutta suden suojelusta poikkeamiseen. Riistanhoitopiirit voivat metsästysasetuksen mukaan myöntää lupia sudenkaatoon vain poronhoitoalueella. Muualle niitä voi myöntää aina vain maa- ja metsätalousministeriö.

Karhun vähimmäiskannan arvioitiin olleen 920—980 vuoden 2008 lopussa, mutta kesällä karhuja oli noin 1 170—1 300 yksilöä, koska osa karhuista talvehtii Venäjän puolella.

Susien ja karhujen aiheuttamat vahingot kotieläintaloudelle erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä erityisesti susien aiheuttamat vahingot nykyisin myös yhä enemmän muuallakin Suomessa ovat olleet mittavia. Esimerkiksi poronhoitoalueella susien aiheuttamat vahingot vaarantavat jo koko elinkeinon tulevaisuuden.

Itä-Suomessa monet lampaankasvattajat ovat joko kokonaan luopuneet elinkeinostaan tai tehneet mittavia investointeja kotieläinten aitaamiseksi. Keskimäärin viime vuosina sudet ovat tappaneet 15—25 koiraa vuosittain.

Kun sudet ovat levinneet pohjoisesta ja idästä myös tiheämmin asutuille seuduille Etelä- ja Länsi-Suomeen, susien ja ihmisten kohtaamiset ovat lisääntyneet. Sudet vierailevat yhä röyhkeämmin talojen pihapiireissä ja myös tappavat lemmikkieläimiä. Itärajan tuntumassa useilla paikkakunnilla lapsia kuljetetaan kouluun, koska sudet liikkuvat niin lähellä asutusta. Myös Varsinais-Suomessa monissa kunnissa, mm. Yläneellä ja Mynämäellä, on jouduttu susivaaran takia järjestämään lapsille koulukuljetus. Myös karhujen ja ihmisten väliset kohtaamiset pihapiirien ja asuinalueiden tuntumassa ovat lisääntyneet.

Suurpetopoliitiikka on paikoin ristiriitaista. Toisaalta sen lähtökohtana on, että kaikista suurpedoista pitää olla ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti elinvoimaiset kannat. Lisäksi tavoitteisiin kuuluu, että suurpetojen määriä voitaisiin edelleen lisätä siellä, missä sopivia alueita on ja missä kannat ovat suhteellisen heikkoja. Toisaalta suurpedoista ei kuitenkaan saa aiheutua millenkään alueelle, väestöryhmälle tai elinkeinolle kohtuutonta rasitusta.

Luonto-Liitto kehottaa lampureita rakentamaan susiaitoja laidunten ympärille eikä pidä susien käyttäytymistä häiriökäyttäytymisenä. Kyse on heidän mukaansa suden normaalista metsäsvietistä.

Kuitenkin susien kuuluu toimia viettiensä mukaisesti metsissä ja erämaissa, ei ihmisten pihapiireissä. Petoeläimet eivät kuulu ihmisten kanssa samoille teille ja pihaille. Susien ja karhujen kuuluisi elää erämaaseuduilla omassa ympäristössään eikä ihmisten ilmoilla käyttäen ravinnokseen koti- ja lemmikkieläimiä ja aiheuttaen vaaraa myös ihmisille.

On selvää, ettei Brysselissä istuvalla virkamiehellä ole kovinkaan todenmukaista käsitystä siitä, mitä Suomessa käytännössä tarkoittaa susien kanssa eläminen, millaisia vahinkoja ne aiheuttavat kotieläintaloudelle sekä millaista vaaraa ihmisille. Taannoin karhu liikkui Itävallassa ja Etelä-Saksassa. Sitä jahdattiin hyvin näytävästi ja mittavalla metsästysoperaatiolla. Yhtä lailla Suomessa pitää olla oikeus häätää asutuksen lähelle tulevat sudet ja karhut. Lähtökohtana on oltava se, että ihmistä suojellaan pedoilta, eikä petoja ihmiseltä.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Millaisiin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että petojen aiheuttamat vahingot ja vaarat kyetään ehkäisemään ja että lähellä ihmisasutusta häiriköivien susien ja karhujen hävittämiseen liittyvien lupien myöntämistä helpotetaan?

Helsingissä 11 päivänä elokuuta 2010

Pertti Hemmilä /kok

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Pertti Hemmilän /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 652/2010 vp:

Millaisiin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että petojen aiheuttamat vahingot ja vaarat kyetään ehkäisemään ja että lähellä ihmisasutusta häiriköivien susien ja karhujen hävittämiseen liittyvien lupien myöntämistä helpotetaan?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Karhu ja susi poronhoitoalueen ulkopuolella kuuluvat EU:n luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen IV ns. tiukasti suojeltuihin lajeihin. Poronhoitoalueella susi kuuluu puolestaan direktiivin liitteeseen V, mikä tarkoittaa, että sen metsästys on lähtökohtaisesti sallittua. EU:n jäsenenä Suomi on velvollinen saattamaan yhteisöoikeuden säännökset voimaan ja noudattamaan niissä asetettuja tavoitteita suotuisan suojelutason säilyttämiseksi.

Vuoden 2008 elokuun alusta voimaan tulleen metsästysasetuksen 28 §:n muutoksen (489/2008) jälkeen poikkeuslupia suurpetojen rauhoituksesta poikkeamiseksi ei ole myönnetty enää ministeriöstä, vaan suurpetojen metsästys tapahtuu riistanhoitopiirin myöntämien pyyntilupien perusteella. Tällä muutoksella nopeutettiin pyyntilupahakemusten käsittelyä ja siten muutettiin joustavammaksi yleiselle turvallisuudelle uhkaa tai erityisen merkittäviä vahinkoja aiheuttavien suurpetoyksilöiden pyyntilupamenettelyä. Muutoksen keskeisenä perusteena oli turvata kansalaisten oikeus hyvään hallintoon. Riistanhoitopiirit voivat myöntää poikkeuslupia

suurpetojen metsästämiseksi tiettyjen luontodirektiivistä johtuvien edellytysten vallitessa muun muassa yleisen turvallisuuden tai muun erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä mihin vuoden aikaan hyvänsä, mikäli muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole ja poikkeaminen ei haittaa kannan suotuisan suojelutason säilyttämistä.

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuosittaisilla määräyksillään riistanhoitopiirejä sitovat suden ja karhun suurimmat sallitut saalismäärät. Määräyksillä varmistetaan, että suojelusta poikkeaminen ei haittaa suurpetokantojen suotuisan suojelutason säilyttämistä. Määräyksen suurimmat sallitut saalismäärät perustuvat Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) tekemiin arvioihin kantojen koosta ja kantojen kestävän verotuksen määrästä sekä kansallisten suurpetokantojen hoitosuunnitelmien linjauksiin.

Suurpetojen aiheuttamat tilanteet ovat usein ennalta arvaamattomia, ja aina ei ole aikaa tai mahdollisuutta metsästyslain ja -asetuksen mahdollistamin riistanhoitopiirien myöntämin poikkeusluvun reagoida sellaisiin nopeasti yhä uhkavammaksi kehittyviin, ihmisen hengelle tai terveydelle vaaraa aiheuttaviin tilanteisiin. Tällaisissa pakottavissa ja välittömiä toimenpiteitä vaativissa tilanteissa sovellettavaksi tulee luontevimmin poliisilain 25 §:n mahdollistama poliisin toimivalta lopettaa vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle aiheuttava eläin. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa käsityksensä, että poliisilain 25 §:n soveltaminen suurpetojen osalta on viime vuosina toiminut hyvin ja poliisilla on hyvät valmiudet tehdä asiaan liittyviä päätöksiä tarvittaessa nopeastikin, vaikka poliisiviranomaisten on riistanhoitopiirien lailla otettava luontodirektiivin edellytykset mm. muun tyydyttävän ratkaisun olemassaolosta huomioon. Suurpetokon-

fliktitilanteiden hoitamiseen on myös kehitetty poliisiin avuksi riistanhoitoyhdistysten ylläpitämä suurriistavirka-apuorganisaatio (SRVA), jonka avulla taajamiin samoin kuin myös haja-asutusalueille asutuksen läheisyyteen kulkeutuneet suurpedot karkotetaan tai poistetaan. SRVA-organisaation puitteissa konfliktitilanteiden hoitamiseen osallistuu tarvittaessa suuri joukko koulutuksen saaneita vapaaehtoisia paikallistason toimijoita sekä riistahallinnon asiantuntijoita. Näissä tilanteissa poliisi hoitaa tilanteen yleisjohtamisen, mutta itse eläimen käsittely vaatii sellaista erityisosaamista, jota on vain kokoneilla tehtävään valituilla ja koulutetuilla metsästäjillä.

Näin ollen sekä metsästyslainsäädäntömme että poliisilaki mahdollistavat rauhoituksesta poikkeamisen tilanteissa, joissa ihmisten koskemattomuus tai turvallisuus on vaarantunut tai omaisuudelle on aiheutumassa erityisen merkittäviä vahinkoja. Vaarantuminen on kuitenkin aina yksilöitävä ja osoitettava tapauskohtaisesti.

Kokonaisuuden kannalta on tärkeää havaita, että suurpetoihin liittyviä kysymyksiä ei ratkaista pelkästään metsästyksellä tai esimerkiksi voimassa olevalla suurpetovahinkojen korvausjärjestelmällä. Tarvitaan kokonaisvaltaisempaa eri toimintatapojen yhdistämistä, mikä käsittää myös todennäköisten vahinkokohteiden suojaamisen. Kotieläintaloudella on mahdollisuus suojautua tehokkaasti suurpedoilta rakentamalla usein pääosin valtion varoilla, tosin talousarvion rajoissa, kustannettu suurpetoaita laitumen ympärille, jolloin saadaan pitkäjänteinen ratkaisu useaksi vuodeksi yksittäisten vahinkoyksilöiden tappamisen sijaan, jonka vaikutus voi kestää vain hetken.

Suurpetoaidan rakentamista tuetaan jo nykyisellään muun muassa maatalouden ympäristötuissa. Ei-tuotannollisissa investoinneissa voi-

daan rahoittaa arvokkaiden perinnebiotooppien perustamista, ja tähän voi kuulua esimerkiksi aitaamista, jolloin aita voidaan tehdä sellaiseksi, että kotieläimet pysyvät turvassa suurpedoilta.

Myös riistanhoitopiirien kautta on mahdollisuus saada suurpetoaitatarvikkeita sellaisiin kohteisiin, joissa vahinkoriskin todennäköisyys on suuri. Olennainen parannus suojausmateriaalin hankintaan saatiin vuoden 2010 petoeläinvahinkojen korvaamismomenttia koskevaan talousarvioon, jossa vahinkojen ennalta estämiseen on varattu oma korvamerkitty rahansa. Aiemmin vahinkojen estämiseen suunnitellut varat menivät lähes poikkeuksetta pelkästään vahinkojen korvaamiseen.

Hallitus on myös antamassa esityksen riistahallinnon uudistamisesta. Riistanhoitopiirit ja Metsästäjien keskusjärjestö ehdotetaan yhdistettäväksi Suomen riistakeskukseksi. Muutoksella pyritään myös nopeuttamaan ja tehostamaan vahinkoa tai vaaraa aiheuttavien eläinten poistamista ihmistoimintojen, kuten esimerkiksi kotieläintalouden, läheisyydestä sekä tehostamaan vahinkojen ennaltaehkäisyyn liittyvää työtä. Lisäksi kiellettyjä pyyntikeinoja koskevien lupien siirtäminen maa- ja metsätalousministeriöstä Suomen riistakeskukselle lisää todennäköisesti myös kansalaisten luottamusta suurpetopolitiikkaan, kun kaikki hallintopäätökset tehdään lähempänä kansalaista. Muutoksessa ehdotetaan lisäksi perustettavaksi ns. alueellisia riistaneuvostoja sekä valtakunnallinen riistaneuvosto. Riistaneuvostot lisäisivät muun muassa hirvieläinpolitiikkaan ja suurpetopolitiikkaan liittyvää avointa ja vuorovaikutteista sidosryhmäyhteistyötä ja erilaisten intressien yhteensovittamista. Tämä varmistaisi nykyistä paremmin erityisesti suurpetoihin liittyvien konfliktien hallintaa ja turvaisi suurpetokantojen suotuisan suojelutason.

Helsingissä 3 päivänä syyskuuta 2010

Maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 652/2010 rd undertecknat av riksdagsledamot Pertti Hemmilä /saml:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att förebygga de skador och risker som rovdjuren ger upphov till och för att underlätta beviljandet av de licenser som behövs för att eliminera vargar och björnar som uppträder störande i närheten av mänsklig bosättning?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Utänför renkötselområdet tillhör björnen och vargen de s.k. noggrant skyddade djurarterna enligt bilaga IV till EU:s habitatdirektiv (92/43/EEG). Vargar inom ett renkötselområde omfattas däremot av bilaga V till direktivet, vilket innebär att utgångspunkten är att jakt på varg är tillåten. Som EU-medlem har Finland åtagit sig att sätta gemenskapsbestämmelserna i kraft och uppfylla målen i dessa bestämmelser i syfte att bevara en gynnsam skyddsstatus.

Efter ändringen (489/2008) av jaktförordningens 28 § i början av augusti 2008 har ministeriet inte längre beviljat tillstånd till undantag från fredningsbestämmelserna för stora rovdjur. Jakt på stora rovdjur sker i stället med stöd av de jaktlicenser som jaktvårdsdistrikten utfärdar. Genom denna förändring blev behandlingen av ansökningar om jaktlicenser snabbare. Samtidigt gjordes jaktlicensprocessen mer flexibel när det gäller enskilda stora rovdjur som utgör ett hot mot den allmänna säkerheten eller orsakar särskilt stora skador. En viktig motivering till denna ändring var att garantera medborgarnas rätt till

god förvaltning. Jaktvårdsdistrikten kan under vilken tid som helst på året bevilja undantagstillstånd för jakt på stora rovdjur under vissa förhållanden som definierats i habitatdirektivet, bland annat av tvingande skäl som rör allmän säkerhet eller något annat särskilt viktigt allmänt intresse, om det inte finns någon annan tillfredsställande lösning och om undantaget inte är till förfång när det gäller att bevara stammens gynnsamma skyddsstatus.

Jord- och skogsbruksministeriet fastställer årligen de högsta tillåtna fångstmängderna för varg och björn i sina föreskrifter som är bindande för jaktvårdsdistrikten. Syftet med dessa föreskrifter är att se till att undantag från skyddet inte stör bevarandet av den gynnsamma skyddsstatusen för stammarna av stora rovdjur. De största tillåtna fångstmängderna bygger på Vilt- och fiskeriforskningsinstitutets (VFFI) uppskattningar om stammarnas storlek och stammarnas hållbara beskattning samt på riktlinjerna i de nationella förvaltningsplanerna för stora rovdjur.

Möten med stora rovdjur är ofta oväntade. Man har inte alltid tid eller möjlighet att utnyttja de tillstånd till undantag som jaktvårdsdistrikten kan bevilja enligt jaktlagen och -förordningen när man vill reagera på sådana situationer som snabbt blir alltmer hotfulla och där människors liv eller hälsa utsätts för fara. I dylika tvingande situationer där det krävs snabba insatser är det naturligtast att tillämpa 25 § i polislagen. Denna lag ger polisen rätt att avliva ett djur som hotar människors liv eller hälsa. Jord- och skogsbruksministeriet är av den uppfattningen att tillämpningen av 25 § i polislagen har fungerat bra under de senaste åren i fråga om stora rovdjur och polisen har god beredskap att vid behov även fatta snabba beslut. Polismyndigheterna ska emel-

lertid i likhet med jaktvårdsdistrikten beakta villkoren i habitatdirektivet bl.a. med tanke på att det eventuellt finns någon annan tillfredsställande lösning. För att hantera konflikterna med stora rovdjur har man även inrättat en organisation för storviltsfrågor (SRVA) som ger handräckning till polisen och som upprätthålls av jaktvårdsföreningarna. Organisationen hjälper till att driva bort eller avlägsna sådana stora rovdjur som har vandrat till tätorter eller kommit nära bosättningen i glesbygder. Vid behov deltar en stor skara frivilliga utbildade aktörer på lokal nivå och sakkunniga inom området för viltförvaltning i hanteringen av dessa konfliktsituationer inom ramen för SRVA-organisationen. I dessa situationer axlar polisen ansvaret för den allmänna ledningen. När det gäller den rent konkreta hanteringen av djuret krävs emellertid sådant särskilt kunnande som endast innehas av erfarna jägare som har valts ut för denna uppgift och som har fått utbildning för ändamålet.

Enligt såväl vår jaktlagstiftning som polislagen är det således möjligt att göra undantag från fredningsbestämmelserna i situationer där människors integritet eller säkerhet hotas eller där det föreligger risk för att extremt stora skador tillfogas någons egendom. Hotet eller risken ska dock alltid specificeras och bevisas från fall till fall.

Med tanke på helheten är det viktigt att inse att frågor som hänför sig till stora rovdjur inte avgörs enbart genom jakt eller till exempel det gällande ersättningssystemet för skador av stora rovdjur. Det behövs en mer övergripande kombination av olika verksamhetssätt som även omfattar skydd av troliga skadeobjekt. Inom husdjursuppfödningen kan man effektivt skydda sig mot stora rovdjur genom att bygga ett rovdjursstängsel runt betesmarken, ofta med statliga medel, men inom ramen för budgeten. På så sätt fås en långsiktig lösning för flera år i motsats till att enskilda individer som vållar skada dödas, då effekten kanske varar bara ett ögonblick.

Byggandet av rovdjursstängsel finansieras redan nu genom bland annat systemet med miljöstöd. När det gäller icke produktiva investeringar kan anläggandet av värdefulla vårdbiotoper finansieras. Detta kan omfatta till exempel byggande av stängsel som kan uppföras på ett sådant sätt att husdjuren är trygga mot stora rovdjur.

Det är också möjligt att via jaktvårdsdistrikten få material att bygga ett rovdjursstängsel på ställen där sannolikheten för skada är stor. I budgetmomentet för ersättningar av skador av stora rovdjur 2010 har reserverats en öronmärkt summa för förebyggande av skador, vilket innebär en väsentlig förbättring när det gäller anskaffning av skyddsmaterial. Tidigare användes de medel som var avsedda för att förebygga skador nästan utan undantag enbart till att ersättningar av skador.

Regeringen kommer också att lägga fram en proposition om reform av viltförvaltningen. Det föreslås att jaktvårdsdistrikten och Jägarnas centralorganisation slås samman och ska bilda Finlands viltcentral. Genom ändringen vill man också på ett snabbare och effektivare sätt jaga bort de djur som ger upphov till skada eller fara och som vistas i närheten av mänsklig verksamhet, till exempel husdjursuppfödning. Vidare vill man effektivisera det förebyggande arbetet. Då tillståndet för förbjudna jaktmetoder delegeras från jord- och skogsbruksministeriet till Finlands viltcentral ökar också sannolikt medborgarnas förtroende för politiken i frågor som rör stora rovdjur, eftersom alla förvaltningsbeslut fattas närmare medborgaren. Vidare föreslås det inrättande av ett s.k. regionala viltråd och ett landsomfattande viltråd. Vilträden skulle öka det öppna och interaktiva samarbetet med intressentgrupperna och förbättra harmoniseringen av olika intressen kring bl.a. rovdjurs- och hjortdjurspolitiken. Detta skulle bättre än i nuläget säkerställa hanteringen av konflikter i synnerhet i anknytning till stora rovdjur samtidigt som man tryggar en gynnsam skyddsstatus för stammarna av stora rovdjur.

Ministerns svar

KK 652/2010 vp — Pertti Hemmilä /kok

Helsingfors den 3 september 2010

Jord- och skogsbruksminister Sirkka-Liisa Anttila